
Marselisborg Studentergaard

»Nu har vi fået starten til universitetet, det er den bygning vi mangler«, udbød Victor Albeck, formanden for *Universitets-Samvirket*, Aarhus, da han i 1928 tog et større hus på Marselis Tværvej i øjesyn, og han fortsatte: »Her kan studenterne bo og herfra kan de få deres uddannelse«.

I det ældre villakvarter mellem Marselis Boulevard og Skovbrynet i nærheden af Marselisborg Gymnasium ligger endnu den monumentale, hvide bygning med det mørke tegltag. Siden 1946 har den været anvendt af militæret. I 1991 fremkom imidlertid rygter om, at Vestre Landsdelskommando i løbet af året skulle forlade huset, hvilket dog ikke er sket. Men som det fremgår af overskriften, er det ikke bygningens foreløbig 45 år i militærets tjeneste, vi i denne omgang skal opholde os ved.

Den anseelige bygning på nordsiden af Marselis Tværvej, opført under 1. verdenskrig, kan hævdes at være Aarhus Universitets tidligste bygning, eller i hvert fald den første bygning, som erhvervedes i tilknytning til den universitetsundervisning, der senere udviklede sig til Aarhus Universitet.

Indtil bygningen i 1928 erhvervedes af *Universitets-Samvirket*, Aarhus, en sammenslutning dannet 1921 af private og organisationsfolk med stærke ønsker om at få oprettet et universitet i

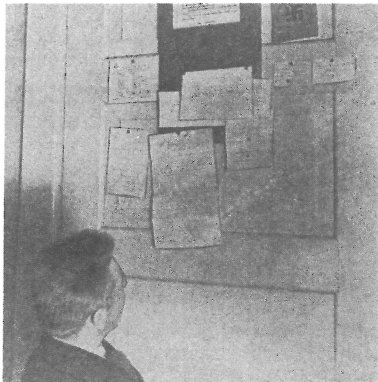

Kort K. Kortsen, professor i filosofi ved Universitetsundervisningen i Jylland, blev første efor ved Marselisborg Studentergaard. På billedet, der bragtes i Politikens Magasinet i februar 1929, ses han på trappen op til sin embedsbolig i 'den aarhusianske regens'. Kortsen, der var den først ansatte professor ved den århusianske universitetsundervisning, nød det privilegium at afholde den første forelæsning dér. Dette skete på Universitetsundervisningens indvielsesdag 11. september 1928, og emnet var »Hvad er Filosofi?« Kortsen rundede forelæsningen af med betragtninger over »Jylland og dets Befolknings Ejendommeligheder«, der nu – med universitetsaktiviteterne – ville få bedre lejlighed end tidligere til at gøre sig gældende. Den tørre og distraete mands forelæsnings, der fandt sted tirsdag, onsdag, fredag og lørdag fra kl. 15 til 16, skal i øvrigt blandt studenterne i daglig tale have været omtalt som »Cirkus K.K. Kortsen«.

Århus, havde den tjent som klinik for øjenlæge E. Lindgren. Efter dennes død købtes bygningen af *Universitets-Samvirket* for med det kr. 180.000, hvoraf hovedparten var skænket af grosserer Jul. A. Christensen, Aarhus Kulkompagni. I alt kom bygningen til, inklusive den nødvendige ombygning, at stå organisationen i 207.000 kr. Det blev altså således muligt i denne bygning at indrette en 'studentergård' (et studenterkollegium, ville vi kalde det i dag) på Marselis Tværvej allerede samme år som den selvejende institution *Universitetsundervisningen i Jylland* startede sine aktiviteter.

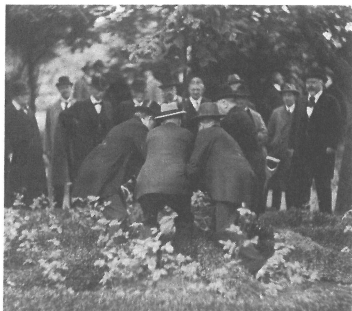
Som følge af bl.a. et regeringsskifte kunne der nemlig foreløbig skydes en hvid pind efter statens initiativer i sagen vedr. oprettelse af et jysk universitet, og dette til trods for, at et regeringsnedsat udvalg i årene 1919-25 havde arbejdet med spørgsmålet, om et jysk universitet burde oprettes, hvorledes det i givet fald skulle være beskaffet, og i hvilken by det med størst fordel kunne placeres. Et klart flertal i dette udvalg mente, at det skulle ligge i Århus – men altså, skulle der straks ske noget i sagen, måtte lokale kræfter løfte. Det gjorde de så, og i juni 1929 karakteriseredes Studentergaarden i en artikel i *Arosia* som intet ringere end »Universitetssagens foreløbig bedste Aktiv«.

Bygningen rummede ud over fælles spise- og dagligstue værelser til 27 mandlige studerende samt lejligheder til økonomaen og den såkaldte *efor*, en professor ved *Universitetsundervisningen*, hvis opgave i bygningen var at føre tilsyn med de loggerende unge herrer. Kort K. Kortsens, pro-

Opslagene på døren i dagligstuen på Marselisborg Studentergaard studeres ivrigt af en af de mandlige alumner. Billedet, der stammer fra o. 1930, bragtes i et nummer af Politikens Magasinet i forb. med et interview med den nyansatte docent ved Universitetsundervisningen, historikeren Albert Olsen, der fortæller, at det er billigere at studere i Århus end i København, ikke mindst takket være Marselisborg Studentergaard.

fessor i filosofi, blev den første *efor* ved det jyske universitets tidligste kollegium. En del af det praktiske arbejde – problemer med økonomaen, pigebesøg på værelserne samt andre tænkelige uregelmæssigheder – overlod Kortsens dog til 'klokkeren', studenternes talsmand og formand for den fem mand store studenterbestyrelse. Betegnelsen 'klokke' er overtaget fra Regensen i København. Studentergaarden kaldtes i daglig

Lindetræet plantes ved Marselisborg Studentergaard 11. september 1928. Hvem der er hvem, er ikke let at se i den stilling, herrene indtager, men en anden kilde fortæller, at træet plantedes af universitetsbestyrelsens formand, overlæge Victor Albeck, landretssagfører C. Holst-Knudsen og højesteretssagfører A.L. Christensen med sagkyndig assistance af stadsgartner L. Sandberg. Træet står der den dag i dag.

tale blot 'Gaarden', men i øvrigt benævntes den tillige af og til »den aarhusianske regens«, f.eks. i *Politiken's Magasinet*, hvis medarbejder i februar 1929 rapporterede disse begejstrede ord om de moderne forhold i huset til sine læsere:

– Det er ingen overdrivelse at sige, at de unge Studiosi her har en ideal Bolig – fem Minuter fra den dejlige Skov. Alle Værelserne er hyggelige og lyse. Det kan ligefrem fryde en gammel Akademicus i Hjertet, naar han tænker paa Fortidens Studentehybler, at se, hvorledes Ungdommen

af 1929 har indrettet sig: her er *hall* og Forsamlingsstuer, Centralvarme, elektrisk Lys m.m.

Magasinet's korrespondent spurgte overlæge Albeck, om Studentergaarden i fremtiden også ville modtage studiner. Han svarede, at erfaringerne fra et københavnsk kollegium havde frembudt »visse Skyggesider« og ikke fristede til efterligning. Men det var hensigten, meddelte han – når først den egentlige universitetsbebyggelse havde taget fart – at »de unge Mænd skal have deres egen Gaard ude paa Universitetsgrunden, og Pigerne vil da blive anbragt på den nuværende Studentergaard«. Albeck tilføjede, at »Alt andet Fællessamkvem hilser jeg med Glæde – at de gaar sammen, er Kammerater o.s.v. Men man skal ikke bringe de Unge i for store Fristelser.«

Med hvad tilbragtes nu fritiden af de logerende studenter? Ifølge Folmer Andersen artikel i et 1929-nummer af *Arosia* anvendtes den til selskabeligt samvær på værelserne eller i den hyggelige dagligstue, »og den lune Sommeraften frister ofte til lange Ture i Marselisborg Skov eller ud ad Strandvejen langs Danmarks skønneste Bugt.« Hertil kom, at man naturligvis diskuterede dagens emner.

Endnu eksisterede altså ingen egentlige universitetsbygninger, og navnet *Aarhus Universitet* tilhørte stadig fremtiden, i hvert fald officielt. Selve undervisningen foregik indtil 1933 i lejede lokaler i Teknisk Skole i Nørre Allé. *Universitetsundervisningens* husleje var her sat til det symbolske beløb af 100 kr. om året, men så måtte studenterne også tage til takke med umagelige taburetter uden ryglæn. På Teknisk Skoles gamle

bygning opsattes 1988 en mindetavle for starten af *Universitetsundervisningen i Jylland* 11. september 1928, datoen der regnes for Aarhus Universitets fødselsdag.

Af erhvervelsen af bygningen på Marselis Tværvej forstår man, hvilken kolossal vægt *Universitets-Samvirket* lagde på at kunne tilbyde udenbys studenter en passende ramme om deres studieliv. En ramme, hvis ideale beskaffenhed var blevet beskrevet i den store universitetsbetænkning fra 1925 angående oprettelsen af et universitet i Jylland, og hvis formuleringer vedrørende 'studentergårde' vi straks skal se på. I alt 78 studerende startede i løbet af det første år på studier ved den århusianske universitetsundervisning, dog kun 64 fra starten af. Heraf var de 36 fra Århus by og de øvrige 28 fra hele det øvrige land. Der var derfor ikke de store problemer med at realisere den omtalte målsætning, idet kun 26 benyttede sig af tilbudet om værelse på Marselisborg Studentergaard i efteråret 1928.

Det skal har indskydes, at *Universitets-Samvirket, Aarhus*, der fra 1930'erne også har stået for indsamling til og opførelse af kollegiebygningerne i Universitetsparken, ved Universitetets 25-års jubilæum i 1953 kunne tilbyde blot en fjerdedel af de udenbys studerende en kollegiebolig. Og dette til trods for, at hele syv kollegiebygninger à 50 værelser på det tidspunkt var blevet opført i Universitetsparken siden 1935. Dette forhold skyldes i mindre grad, at studentertallet nu havde rundet 1800, end den kendsgerning, at Aarhus Universitet havde haft held til at tiltrække en stadig større procentdel studenter fra mange egne

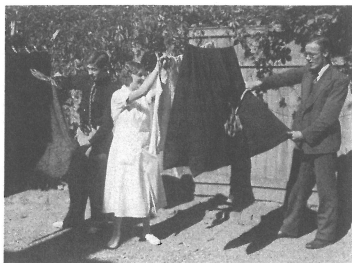
af landet, alt som institutionens ry var vokset. Stadig flere udenbys studenter, med andre ord.

Men allerede Marselisborg Studentergaard var som nævnt beregnet for udenbys studenter; nærmere betegnet var den »beregnet til Fribolig for ubemidlede Studenter, der har deres Hjem uden for Aarhus«. For bolig lys og varme skulle der således ikke betales af alumnernes – sådan kaldes et universitetskollegiums beboere – men for føden måtte de dog selv punge ud. Thi, som skrevet står i Universitetets allerførste årsberetning, »For fuld Kost betales 1928-29 55 Kr. maanedlig, men Prisen vil kunne svinge noget, svarende til Økonomaens Driftsudgifter«.

At betragte studenterne, der søgte *Universitetsundervisningen*, som voksne individer, kom ikke på tale og ville måske også have været malplaceret. Overlæge Victor Albeck, formand for *Universitets-Samvirket* og for den kommunalt og privat finansierede *Universitetsundervisning* kunne derfor ved undervisningens indvielse med stor selvfølgelighed tiltale studenterne med disse ord:

– Og I Studenter, som er kommet til os, ogsaa jer byder vi velkommen. I vil i Aarhus, Byen ved Havet, finde mange Betingelser for at føre et frit og sundt Ungdomsliv. Ogsaa I er Pionerer, og I maa ved Flid og god Opførsel vise jer den Tillid værdig, som Aarhus Bys Borgere modtager jer med.

Samme holdning er gennemgående i adskillige afsnit af den store udvalgsbetænkning fra 1925 vedr. oprettelsen af et universitet i Jylland. Heri hedder det, at hele betænkningssudvalget (hvis fraktioner ellers stredes voldsomt om, hvil-

Et par af studenterne i Marselisborg Studentergaard giver husassistenten en hånd med i arbejdet med at banke dyner og tæpper.

ken by i Jylland, der burde have universitetet) var enigt i, at det kommende universitet »i saa høj Grad som muligt bliver et *Kollegieuniversitet* i den Forstand, at Universitetet ikke blot giver Studenterne Undervisning, men ogsaa til sin Raadighed har *Studentergaarde*, hvor Studenterne kan bo.« De såkaldte studentergårde skulle »ligge nær hverandre«, og man fandt det ønskeligt, om universitetet i det hele taget kunne blive en »lokalt sammensluttet Verden for sig, hvor Professorer og Studenter bor sammen og fører et dagligt Samliv.« Det nye universitets særlige karakter skulle fremkomme derved, at det blev »en Enhed, en Samboen og Samleven ikke alene mellem Lærere og Studenter, men ogsaa mellem disse indbyrdes.« Endvidere burde det forhindres, at studenter kun omgikkes folk fra deres

eget fag eller fakultet. Herom hedder det i betænkningen, at »Studenterne af de forskellige Fag, og helst af saa mange Fag som muligt, bør leve deres Studieaar sammen, Dag for Dag mødes og samtale med hverandre.« Og man fandt, at universitetsbebyggelsen i det hele taget burde være »bedre end ved Københavns Universitet, samlet, men dog landskabeligt fri og smuk.« Til lige var man af den overbevisning, at der burde sørges for »Studenternes legemlige og personlige Vel, ikke blot ved Studentergaardene, men ogsaa ved Indretning af Studenterbespisning, Bad og Sportspladser, (og) ved at Studentersangen udvikles ...« Skrækbilledet var ikke blot de overfyldte københavnske auditorier og den enkelte bondestudents almindelige storby-ensomhed, men også – for nu at citere, hvad folketingsmedlem Holstein sagde under behandlingen af forslag til lov angående tilskud til universitetsundervisningen i Århus 21. januar 1931:

– de forhold, der bydes Studenter af Smaa-kaars-Familier i Kvistværrelser i Smaapensionater paa Vesterbro og Nørrebro, hvor disse Børn mellem 17 og 20 Aar gaar mere eller mindre for Lud og koldt Vand og er udsat for de Fritelser, som møder dem her i København. Jeg behøver i den Henseende blot at henvise til Udtalelser af københavnske Politimænd, der for et Par Dage siden har staaet i den københavnske Presse om de seksuelle Forhold i København ... Man vil da let se, at saadanne unge Mennesker, Børn, er i høj Grad udsat for i deres første Studieaar at faa et moralsk og fysisk Knæk, som de vil bære Mindelser om hele Livet igennem.

Udvalgsbetænkningens idealer, der var udviklet med henblik på et under staten hørende universitet, stræbte man i den private århusianske universitetssammenhæng, såvel i pionerårene som senere, efter bedste evne at efterleve, ikke mindst det daglige samliv mellem lærere og studenter (det første års tid var der i gennemsnit kun ti studenter for hver lærer). Og i det små – meget små, må man vel sige – søgte man allerede i det hvide hus på Marselis Tværvej at leve op til betænkningsudvalgets anbefalinger.

Fra midten af 1930'erne, med *Universitets-Samvirkets* opførelse af parkkollegierne og professorvillaeerne lige i nærheden af den første universitetsbygning (nuværende jurabygning) fra 1933 i Universitetsparken, tog man nok en gang livtag med 1920'ernes idealer om helhed og sammenhæng. Men universitetet var blevet så stor en succes, at væsentlige dele af de studentersociale idealer efterhånden måtte tilsidesættes. Det tyske universitets fædre havde i sin tid forstillet sig, at det århusianske lærdomssæde, når det ad åre var fuldt udviklet, ville have en bestand på måske hen mod 1000 studerende. Under ingen omstændigheder noget med f.eks. 15-16.000, som man i 1970'erne nåede op på. Professorboligerne, der var blevet bygget i Universitetsparkens nordøstre hjørne, hvor Katrinebjergvej skar Ringgaden, blev i øvrigt revet ned omkring 1970, mens parkkollegierne endnu anvendes til det, de altid har været beregnet for; i dag bor under 5 procent af samtlige studerende ved Aarhus Universitet i parkkollegierne. Efor-ordningen afskaffedes i 1970'erne, hvor den allerede længe havde

været under stærk kritik fra alumnernes side. Til eforens opgaver havde jo bl.a. hørt det overordnede opsyn med, at der efter et givet tidspunkt på aftenen ikke fandtes besøgende på værelserne, et af de forbud, som tiden var løbet fra.

Det er velkendt, hvorledes parkkollegierne blev overtaget af den tyske værnemagt i 1943 og indrettet til Gestapo-hovedkvarter, hvorpå bygningerne lagdes i aske af Royal Air Force ved bombardementet i oktober året efter. Mindre kendt er det vel, at nazisterne en uges tid efter luftangrebet beslaglagde Marselisborg Studentergaard, der på tidspunktet for denne ufrivillige overdragelse allerede havde fungeret som kvindekollegium gennem tre år, ganske i overensstemmelse med Victor Albecks forudsigelser. I februar 1941 havde man ellers i Stiftstidende kunnet læse under overskriften »Studierne vil ikke til Marselisborg«, at en underskriftindsamling var sat i gang. Baggrunden var, at *Universitets-Samvirket* havde afsat 33.400 kr. til en ombygning af »Gaarden«, der altså nu skulle anvendes af kvindelige alumnier, mens de mandlige indtog de nye kollegiebygninger i Universitetsparken. Nævnte beløb mente de kvindelige studenter burde anvendes »ved Opførelsen af et moderne Kvindekollegium i Universitetsparken«. At dømme efter artiklen var der ikke hovedsaglig tale om en kritik af, at de kvindelige studenter nu blev 'usynliggjort' med anbringelsen på »Gaarden«. Derimod synes det at være »Kostspørgsmålet, der er Skyld i Studiernes Holdning«. Kort sagt mente de, at »Kvinder lettere end Mænd kan holde sig selv med Kost helt eller

Bygningen på Marselis Tværvej 4 som den tog sig ud i september 1933. På det tidspunkt havde den tjent som regens med boliger for universitetsstuderende gennem fem år.

delvist«, således som der netop var mulighed for i de nye parkollegiers fælleskøkkener, hvorimod der på Marselisborg Studentergaard jo eksisterede en fast ordning om fuld pension, som de fandt for dyr. De protesterende kvindelige

studenters kritik blev imødekommet på den måde, at der indrettedes køkkenfaciliteter til fælles benyttelse som erstatning for den faste kostordning. Herefter betaltes kun 10-20 kr. om måneden for varme, gas, lys og rengøring.

Da *Demokratens* journalist i efteråret 1941 spurgte *eforen* i 'kvinderegensen', professor Knud Illum, hvad han syntes om »studinen af i dag«, lød svaret:

⌞ Jeg finder Studinen af i dag sød og henrivende naturlig. Og det er et Indtryk, man uvilkaarligt faar ved at tale med disse unge Piger. Vel er de Akademikere, men de er først og fremmest Kvinder – med Kvinders Interesser – det er et Kuld, Minerva kan være stolt af.

Da *Universitets-Samvirket* i 1946 afhændede studentergården til det danske militær, anvendte man den herved fremkomne sum til opførelse af et af parkkollegierne, det syvende, et kvindekolegium beliggende ud til Nørrebrogade. Herved var der tale om endnu en imødekommelse af de kvindelige studerendes ønsker.

I haven ved bygningen på Marselis Tværvej 4 ses endnu det træ, som pionererne plantede. Et lille skilt ved træets rod fortæller, at det er en »Studentertilind plantet d. 11. september 1928 ved Marselisborg Studentergaard på oprettelsesda-

gen for Aarhus Universitet«. Professor Carl Krebs har i en erindringsskitse skildret lindetræets betydning:

– Vi plantede et træ i bygningens have. Det skulle være det første træ, som skulle vokse og gro til ære for Aarhus Universitet. Jeg ser endnu Albeck stå med hånden om stammen, og jeg var med til at smide jord på dets rødder og trampe det til og vande det.

I øvrigt skal der vel nok være dem, som ville finde det smukt, om universitetet på et tidspunkt kunne generhverve 'sin første bygning'. Mulighederne for institutionens anvendelse af den gamle studentergård er da også utallige, f.eks. kunne der indrettes conferencecenter eller lejligheder til gæstelærere, et universitetsinstitut eller et 'forskningscenter' med tilknytning til universitetet kunne flytte ind, eller bygningen kunne på ny tjene som 'studentergård' – for alumnier af *begge* køn.

P.L.